

Megjelenik hetenkint háromszor u. m. kedden, csütörtökön és szombaton.

Előfizetési díj:

Egész évre	10 frt. o. é.
Félévre	5 " 50 kr.
Évnyegyedre	3 " "
Egy órára	1 " "

Szerkesztői szállás:

belső székben 131. szám.

Kiadó hivatal:

középczta Stein J. könyvkereskedése.

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI LAP.

Hirdetési díj:

öt hasábos garmond sorért 1-szor 7 kr. 2-szor 6 kr. 3-szor 5 kr. a minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj.

Hirdetések felvételnek:

Bécsben: Oppelik Alajosnál (Wollzeile 22.)
Hansenstein és Voglernál (Neuer Markt 11. szám.)

Pesten: Zeisler M. (Király utca 60. sz.)

Nyitlári cikkek

sora után 30 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőséghez csimrendők. Előfizetés a hirdetés a kiadó-hivatalnál kezdődik.

Előfizetési felhívás

„K. KÖZLÖNY”

1870-ki XV-dik évfolyamára.

ELŐFIZETÉSI DÍJ:

Egész évre	10 frt. o. ért.
Félévre	5 " 50 kr.
Évnyegyedre	3 " "
Egy órára	1 " "

Az előfizetési pénzek kiadó Stein Jánoshoz (bel-középczta könyvkereskedése) küldendők, hol a pontos szétküldésről gondoskodva van.

Pest, febr. 27. 1870.

(B) A tegnapi ülést egész 1½ óráig azon indítvány feletti vita foglalta el, ha vajjon szükséges-e a pesti egyetem mellé egy tanszék felállítását a hasonszerű gyógyászat számára.

A vita még tegnapelőtt kezdődött s az indítvány elfogadásával végződött.

Szóltak többen kevesebb vagy több szakavatottsággal, de legtöbbszörre tulmenve a tett indítvány megtartására vagy mellőzésére szükséges elvek elősorolásán; beleértve a homeopathia és aleopathia elveinek vitatásába s némely statisztikai adatok elősorolásába; holott a kérdés tulajdonképp a körül forgott: ha vajjon külön orvosi tudomány-e a homeopathia, s ennél fogva szükség-e ennek külön taníttatni.

Ha külön tudomány, külön tanszék igényelhet, de akkor egy ily tanszék nem elegendő.

A másik megfontolandó kérdés lett volna: ha vajjon nem helyesebb-e erről is a pesti egyetem újrászervezése alkalmával intézkedni.

Azonban a vita sokkal élesebb alakot öltött semhogy a kérdés megoldását a maga helyére legalább lehetett volna.

Ezután a pesti egyetem többi kiadásai vétetek tanácskozás alá, s kevés változtatással az egyes tételtek elfogadtattak.

A budget tárgyalásában tegnap sem történt nagy haladás; a viták menete nem jogosít azon reményre, hogy a tárgyalások modor lehetővé tenné a budget gyors és mégis alapos megvitatásának idejében való befejezését.

Nekem úgy tetszik, hogy a ház az enquéték köteleességét vállalta magára, s ez az oka, hogy másfél hónap alatt még alig végezte el a budget felét.

Pest, február 27. 1870.

(r. l.) Már a minap némi fenntartással irtam a miniszterváltásai hírekről, és úgy látszik nincs okom ezen ovatosságomat megbánni.

Jelenleg ugyanis azon versio szárnyal itt, mikép Lónyay Menyhért csak egy év múlva fogadja el a közös pénzügyministeri tárczát, mikorra a magyar állam pénzügyeit véglegesen reméli rendezni, míg mások határozottan állítják, hogy nem is veszi azt át.

Melyik most a való e két combinatio közül?

Bizonyosan nem tudom; mindkettőnek vannak hívei, de aligha nem valószínűbb az utóbbi, mert nem igen hiszem, hogy egy évig turesen hagynák a közös pénzügyminister karszékét, de azt sem, miszerint bár ki is elvállalná ezen állomást egy évre, hogy aztán, ha Lónyay lebonyolította ügyeit, helyébe lépjen.

A kíváncsiság kielégítése e tekintetben nem késlelhet, mert föl nem tehető, mikép, ezen méltóságot sokáig hagyják betöltetlenül.

Gróf Mikó Imre közlekedési miniszteren kívül most már államtitkárját, Hollán Ernőt is leléptetik a hírek, hozzátevén, mikép e valóban fáradszónak államhivatalnok jövőre csak mint honvédelmi leendő az országé. Ily kitűnő és elismert kapacitás visszalépését csak sajnálni tudjuk, de meg vagyunk győződve, hogy Hollán, akármily minőségben, mindig csak a hazát fogja szolgálni.

A szélső baloldálnak sehogysem tetszik a pártok mostani állása, (nekünk sem) és azoknak az egész országra kiterjedő szervezését sürgeti, mely czél előmozdítására öt tagból álló bizottmányt nevezett ki.

E párban a szakadás nagy.

Tagjainak száma alig megy harminczra, és ezen kicsiny összeg is három töredékre van osztva, melyek a klubban miként, egy itteni köznyomat lap írja — mind külön névvel bírnak.

Például Irányi Dániel és Simonyi Lajos

hívei, a kik inkább közelednek a mérsékelt baloldali végpontjához, államférfiaknak nevezetnek.

A második töredék neve: tanárok. Ez jelenleg csak négy tagból áll, és ezek: Schwarz, Henselmann, Gonda és Kállay.

Végre a harmadik töredék a magyarok, kik a többséget képezik.

E párt egyik közelebbi ülésében, Popovits „nemzetiségi gymnasiumok” életbeléptetését hozta javaslatba, melyet a szélső balok támogatni fognak.

Egyébiránt a nemzetiségi képviselők, kiket rendszeren a szélsőbalhoz szoktunk számítani — nem tudom mi oknál fogva — hűlni látszanak e párt irányában, a mi abból is kitetszik, mert legtöbbször külön klubot alakítottak.

Külföldön a lapokat is csak úgy adják veszik, mint az uradalmakat, mire nálunk — persze — nem igen fordul elő eset.

Legközelebb a bécsi „Neue Fr. Presse” adott el egy consortiumnak harmadfél millió osztr. é. frt óriási áron, a mely 5 év alatt fizetik le. Az eddigi szerkesztők kötelezték magokat ezen idő alatt folytatni a szerkesztést, 20,000 frt évdíj mellett, míg a harmadik tulajdonostárs felosztásáig kárpótlásul az 500,000 frtot, és odább áll. Ezen vásárt az „Unio bank” közvetítette, mely fáradozásáért 200,000 frt díjt kapott, s e végből — eddig meg nem nevezett — négy bank által volt megbízva, a mely consortiumot alakított. Kérdés, fog-e ezen lap, mint az új társulat tulajdona annyit jövedelmezni, mennyit eddig jövedelmezett? mert van egy közmondás: „közös lónak turós a háta.”

Mikor fejlődik a mi napisajtónk ily óriási arányra? . . .

Talán soha!

Hiszzen mi magyarok vagyunk . . . az az kevesen.

A dél-szláv eszméről.

I.

Szabadka, febr. 17. 1870.

Multkori közleményinkre a „Határör-ség és a szláv kérdést” illetőleg egyik itteni szlavophil barátunktól az alább irt levelet kaptuk, melyet is a szláv körökben táplált eszmék s gondolkozásmód földerítése okáért s a végből is közlünk, hogy azok nagy részbeni alaptalansága, másrészt pedig szláv atyánkfiaiának ellenünk tanúsított igazolhatlan magatartása önként, magától föderüljön. Ime tehát az érdeklétt levél:

Kedves barátom!

Mint hogy ezuttal a szláv kérdés hírlapi szelvézetét véve tollad élére, multkori magán levelezésem kiegészítése és tekintőleg állításaim földerítése végett jónak vélttem az ide mellékelt cikket a tegnapi „Zastava”-ból számodra lefordítani, „forte aliquid juvabit.”

Együttal, minthogy a szláv mozgalmat általában te és barátid az oroszizmussal összekötitek és attól a két ellentétes ügyet scernálnál nem akarjátok vagy nem tudjátok, ezuttal megismertelek a tulajdonképpeni orosz pártokkal, úgy a mint tudom.

Van a jelenlegi orosz birodalomban: az uralkodó kormányparton kívül, mely köz-tudomásilag a nép öntudatára, a katonai önkényre támaszkodik, mely élvez és uralkodik, és a mely a statusquot addig, a mig lehet — mint minden uralkodó kormány fenntartani óhajta — (ezeknek csak a béke kell) mondom, ezen párton kívül van:

1 or Egy nagy oroszországi párt, mely úgy, mint a hogy a németek mindent megne-met-síteni, mi pedig mindent megmagyarosítani (?), úgy ő is mindent megoroszosítani akar. Ez a párt a szláv nemzetekkel nem törődik, és csak annyit akar belőlük elfoglalni, s másokkal — a la Lengyelország — telosztani, a mennyit Oroszország állami létele meghírhat.

2 or Van egy oroszországi nemzeti párt, mely az orosz birodalmat jelenlegi határai közt akarja fenntartani, és nem akar Oroszországba többet bekebelezni, sem többet elnyelni, hanem úgy véli étvágyát kielégíteni, hogy a szlávokat és szláv nemzeteket conföderálni akarja, ámde Oroszország védszárnyai alatt, vagyis: hogy Oroszország is quasi egyik tagja legyen.

3 or Vannak az ugynevezett nihilisták, vagyis tulajdonképp socialisták, mely nagy dimenzióban terjed, és mind a kormányt, mind pedig a két orosz pártot megfélemlítette. Ezen párt Oroszországot decomponálni óhajta egyes autonómiákra, községekre és a politikai viszony helyett socialis kapcsolatot akar behozni.

Fadjejev tábornok tehát most a megfélemlített orosz kormány sugallatából emelte fel szavát.

Hogy miként fogják fel őt a szerbek? ime a mellékletből láthatod. Miletics lapjának több olvasója van, mint összevéve valamennyi szerb lapnak!

A délszláv pártjai és azok ismeretével úgy vagyunk mi magyarok, hogy félünk az eszmétől a helyett, hogy azt tanulmányozzunk, pedig bidd el, nagy szükségünk van rá. Ime a 48—49 et 20 évig szenvedtük át; borzasztó vesztésegeken mentünk keresztül, mert a 48—49 ki délszláv mozgalmat meg nem értettük, vagyis: mivelhogy az okos emberek azt szeméink előtt készakarva összeszavarták. Félek, igen félek kedves barátom, ne hogy most megint a délszláv eszme helyes fel nem fogása miatt oly bajba keveredjünk, hogy nem 20, hanem talán 200 évig fogjuk sinleni közös bajainkat.

Barátod S. B.

Ugyane tárgyban a „Zastava” — Miletics lapja — febr. 10-ről „Fadjejev, a Magyarok és Szerbek” czim alatt a következő cikket hozza:

... A cikkirő néhány szóval előre bocsátván az 1848-ki időszak előtti szláv eszmét híven lefordítva, ezeket mondja:

„Természetes, hogy a reménycsilag: Oroszország és az orosz nemzet volt...”

De már az 1848—49-ki év e reménycsilagra sötétfekete árnyat vetett.

Oroszország a legkedvezőbb alkalmat elszalasztá. Törökország megsemmisítése és a keresztények felszabadítására. Mi több: Miklós czár az európai legitimitás, udvari reactio és a katonai önkény örvé és védnökévé avatta magát, és az orosz nemzetnek nem volt annyi ereje, vagy jobban mondvá, öntudata, hogy ezt megakadályozza. Oroszország serege véret ontotta: de nem a szlávokért, hanem a németekért.

Attól az időtől, igaz, mi szerbek nem tévesztettük el azemeink elől a szláv eszmét, vagyis: a szláv kölcsönösség és solidaritást úgy elfojtottuk magunkban és a többi legyőzött, leigázott szláv nemzetek fiaiban a velők született magyarok elleni gyűlöletet, hogy azt tartottuk, miként a magyaroknak — kik 1000 év előtt fegyveres kézzel ékeltek be magukat a szláv nemzetek közé — itt közöttünk igen is méltó helye van, és hogy sorsuk nem lehet az, hogy nemzeti életök folyama beáradjon és elenyésszen a szláv tengerben.

Mi több: őket úgy tekintettük, mint erős védbástyát egyrészt az absolutizmus, másrészt pedig bármely nagy nemzet részéről áradat ellenében. A nagy nemzetek, legyenek az német vagy orosz, veszélyesek a kisebb nemzetek létele nézve, és a nagy nemzeteknél a foederatio és autonomia nem állhat fenn, és így a valódi szabadság sem. Mert minél terjedtebb az ily nagy birodalom: a központnak annál erősebbnek kell lenni, hogy a széles területet megtarthassa.

A magyar nemzetnek tehát legközelebbi és legnagyobb érdekében állana egyetérteni és egyesülni a hozzája hasonló kisebb nagyobb nemzetekkel, egy a politikai szabadság, mint saját nemzeti léte és kifejlődése tekintetéből, hanem a kölcsönös egyetértés és egyesülés valóstítása felé indulva, azon utra térjünk, mely minket valamennyi nemzetekkel kölcsönös solidaritásra vezet, melynek föltétele: a testvériség és érdekegyeség az összes nemzetekkel.

Ezen oldalról tekintettük mi az 1863-ki lengyel fölkelést is az oroszok ellen.

Mi, a szerb nemzet megrögzött előitéletei és határtalan rokonszenve daczára, melylyel az orosz iránt viseltetik, védelmeztük a lengyel nemzet jogát az ő geographiai és ethnographiai határai között, sőt a lengyel nemzet önálló függetlenségében garantált láttunk a szerb nemzet önálló nemzeti létele nézve.

A szabad nemzetek és a szláv népek foederatioja vala a mi egyedüli célunk.

Nem titkoljuk és nem titkolhatjuk el, hogy a magyar nemzetre is számítottunk.

Azt tartjuk, hogy a jelen szabadság, egyenlőség s testvériségi században a legnagyobb nemzetnek sem lehet az a feladata, hogy a kisebb nemzeteket elnyomja, hanem hogy mindaz, a mi létezik: a felvilágosodás és szabadság éltető napja által éljen és fejlődjék.

E tekintetben biztunk a magyarok igazság szeretetében belpolitikáját és a szláv

nemzetek iránti rokonszenvéket tekintve, úgy északon az ugynevezett Ausztriában, valamint keleten az ugynevezett Törökországban.

De hasztalan (!) A magyarok meg nem elégszenek nemzetök azon nagyságával, a melylyel bírnak, hanem minden intézményeik törvényhozásukkal s kormányuk minden cselekvényeivel oda törekszenek, hogy valamennyi nemzeteket Magyarországon és Erdélyben a lehetőség szerint egáson az adriai tengerig mindent, előbb politikailag, azután pedig fajilag is megmagyarosítsanak. (?)

A magyarok ezen törekvésében, jelenben az osztrák, később a porosz és a nagy németországi németekre támaszkodnak. Egy magyar, a kinek ősei slávok voltak, a ki jelenleg az országgyűlésen elnököl, nyíltan mondá nekünk: „Ha el kell nemzetlenednünk, inkább a német, mint a szláv vagy orosz tengerbe olvadunk.” Mintha mi arra törekednénk, hogy az orosz nemzetbe olvadjunk, és mintha nem azon volnánk, hogy a magyar nemzet és a szlávok, nyugat és kelet Európában, egy a német, mint az orosz áradat ellenében megóvassék.

De ez mind hasztalan. A magyarok erőnek erejével nagy nemzet akarnak lenni, a mely a nyugat Európa és különösen Németország védpaizsa alatt Adriától a fekete tengerig uralkodnék, oly áron is, ha végre németek vagy azok alárendeltjei is lesznek.

És ime ezen merengő álmukból keltette fel a magyarokat Fadjejev orosz tábornok kurtje.

Türr, Aradon, a magyar felkelők sirjánál erre felucsdott, és szintén szélylyel merengett.

És mit mondanak a többi magyarországi nemzetek e kurt hangjaira? Mit a szerbek?

Hallgatnak. . . .

Ám, mi is szorult helyzetben vagyunk. Nem felelhetjük el, hogy szlávok vagyunk; hogy az orosz is testvérünk; hogy azon esetben, ha Németország az északi vagy a keleti szlávokat megtámadná: csak Oroszországra támaszkodhatunk — de szerbek is akarnák maradni, és pedig itt szabad szerbek — túl a Dunán pedig: önálló szerbek, és azért e kurt hangjai után nem birunk indulni.

De ha nincs pardon, hanem „vagy” magyarok — „vagy” oroszokká kell lennünk.

Akkor önök a nehéz választást nekünk megkönyvitették. Ha összeitközés esetében: önök németiséget akarnak, akkor mi: az oroszországot előbbre tesszük, nem csak azért, hogy szlávok maradjunk, de azért is, mivel meg vagyunk győződve, hogy tekintve Oroszországban a megindult szabadsági mozgalmat, nem sokára ismét szerbek, és pedig szabad szerbek lehetnénk.

Igy állunk ma és állani fogunk mindaddig, míg köztünk a nemzetiségi küzdelem tartand.

Mi nem hagyjuk el a mi jelszónkat: szabadság és szerb nemzetiség. S mily módon fogjuk ezt elérni és életbeléptetni, az inkább a magyaroktól függ. Az összeitközés esetében pedig nem leend arról szó: hova vezettük mi a nemzetet, hanem: hova tereltek önök minket?

A mi pedig orosz testvérünk: Fadjejevvel illeti, köszönet nékie a rokonszenvével, melyet irántunk tanúsított. Hanem három észrevételt teszünk:

1. hogy maga is mondja, hogy az orosz diplomatiában — mely német — bizunk nem lehet, és a mely előtt egy ember többet nyom, mint egy nemzet, mint például Belgrádban;

2. nem áll az, hogy a szlávok, legalább a keleti szlávok, Oroszország segedelme nélkül nem szabadulhatnak fel, csak ha igazán akarnak és egzetértének;

3. hogy Oroszországnak nagyobb szükség van Szerbiára, mint Szerbiának Oroszországra.

Végre: mi jelmondatunkat nem változtatjuk, hogy Szerbia szabadsága Lengyelország és a többi szlávok szabadságával szorosán össze van fűzve, és csak annyit engedünk meg: hogy a szerb nemzet szabadságának nem kell, és a fennálló körülmények között nem is lehet Lengyelország felszabadulásától föltételeztetni.

Eötvös József báró beszéde

(a képv. ház febr. 23-iki ülésében.)

(Folytatása és vége.)

Az aradi lyceumra nézve a tárgy talán kevésbé ismeretes. Erre nézve tehát el kell mondanom, hogy még a múlt században e honnak egy lelkes leánya, Domján Margit, Bibics Jakabnak özvegye 1774-ben decz. 31-én végrendelete által összes vagyonát egy Sz. Annán, Arad mellett felállítandó convictusra szentelte, meghagyván, hogy azok, a kik a convictusba járnak, egyszersmind a sz. annai gymnasiumban taníttassanak, mely gymnasiumot 1750-ben az ő boldogult férje alapította, de csak négy osztályos, s melytől egy évvel később külön alapítványból emelt, úgy hogy belőle hat osztályos gymnasium alakult. — Bibics Margit végrendeletének 10-ik pontjában világosan kimondja, hogy (Halljuk!) azon esetre, ha háború, kizsineg vagy más oknál fogva a sz. annai iskola megszűnnék, és így az ő alapítványának ottan hasznosulni való kezelése lehetetlenné válnék, az alapítvány kezeléssé nevelési célokra ott, hol az ország érdeke azt leginkább kívánja, fentartván minden esetre azt, hogy az alapítványok főképen Arad, Csanád- és Csongrád-vármegyék lakói legyenek élvezői. Szent Anna helysége, mint azok, kik a vidéken ismeretesebbek, tudják, elvesztette előbbi fontosságát. — Az ottani gymnasium megszünt, később Temesvárra tétetett át, majd Bibics Margitnak egész alapítványa convictus helyett ösztöndíjakra, melyek egyes ösztöndíjazottaknak fizetettek, fordított. — Végre hosszú időig ösztöndíjak sem fizetettek ki. — De nem akarom az egész történet elmondásával untatni a t. házat, melyet tényleg már az eddigiekkel is untattam (Halljuk! Halljuk!) Mondom, egy ideig nem fizetettek ki az ösztöndíjak, aztán egyesített ezen alapítvány a n. varadi Alapi-féle alapítvánnyal. Így sem használtatván az alapítvány tökéletesen, ekként történt, hogy az alapítvány, mely kezdetben csak 200,000 forintot, most tetemesen meghaladja a 600,000 forintot. Erre Arad megye, mely a végrendeletnek végrehajtója, és mely a végrendelet szerint azokat is kijelölte, kik a convictusba felveendőek, valamint később azokat is, kiknek az ösztöndíjak fizetettek, folyamodott Ő Felségehez, hogy miután az alapítók szándéka az volt, hogy közép-tanoda állíttassék fel, miután kívánata az volt, hogy abban fiatal emberek neveltesse, és pedig olyanok, kik főleg Arad, Csanád- és Csongrád megyékbe valók: engedje meg Ő Felsége az alapnak oly egyszerű módosítását, hogy miután a sz. annai gymnasium megszünt, Aradon, mint Sz. Annához legközelebb eső és folyton gyarapodó helyen állíttassék fel egy jó közép-tanoda, hogy pedig az alapítók még azon szándéka is valósuljon, miszerint szegény fiatal emberek segélyeztessenek, Ő Felsége még 40 fiatal embernek ösztöndíját 200 forintjával, melyet élvezhetnek, hagyja meg és ezek azután az aradi gymnasiumban neveltesse. Én részemről Arad megyének ebbeli kívánatait oly tökéletesen megegyezőnek találtam és találok az alapítók szándékával, főképen miután az alapítvány 10-ik §-ban világosan kimondatik az, hogy azon esetre, ha Sz.

Annán a convictus megszűnnék, és ott az alapítvány hasznosulni alkalmazható nem lenne, tételesen át ez oly helyre, melyen az ország és kivált Arad, Csongrád és Csanád lakóinak leginkább hasznosulhat, hogy Arad megyének e kívánatait Ő Felsége szintén támogatam és mintán Ő Felsége azt elfogadta, a rendelkezést, melynek következtében ez történt, ellenjegyeztem. (Helyeslés.)

A harmadik volt a fizetések felebbemlése. Én úgy vagyok meggyőződve, hogy az álláspont melyet felfogásom szerint e tárgyban el kell foglalnom, nem lehet más, mint az, a mit az 1791: XXIII. t. cz. világosan kimond, t. i. hogy a különböző alapítványokat Ő Felsége az egyes alapítók szándéka szerint fogja kezelni. Mi történt az 1848 ki törvény következtében? Az, hogy Ő Felsége ezen alapítványokat nem kezelheteti más-kép, mint felelős miniszter által, és épen azért e háznak jogában, sőt bizonyos pontig kötelességében áll, nemcsak felügyelni arra, hogy ezen alapítványok becsületesen kezeltesse, hanem felügyelni arra is, vajjon ezen alapítványok az alapítók szándékának megfelelőleg kezeltek-e; és épen azért tartottam szükségesnek ily bőven előadni a kérdésben levő egyes alapítványok történetét.

A mi a stipendium kérdését illeti, midőn miniszteriumomat átvettem, természetesen kötelességem volt, tájékozni magamat az iránt, a mi ezekre nézve eddig történt, és figyelembe venni a dolgok jelenlegi állását. Midőn ezt tettem, annak nyomára jöttem, hogy a stipendialis alapok közt alig van egy, melyben ne volna tetemes összegű megtakarítás, oly nagy megtakarítás, hogy az évi jövedelmek megtakarításának egész összege 69,450 frtra megy. Ez így lévén, részemről kötelességemnek tartottam, minden egyes alapítványból újabb stipendiumokat állítani fel, mert teljes meggyőződésem szerint ezen stipendiumok nem arra alapítottak, hogy tökéltessenek, hanem hogy adassanak oly szegény fiatal embereknek, kik a haza jövőjének biztosítására a különböző tanintézetekben nevelkednek. (Élénk helyeslés.) Ezért 32—300 forintot, 36—210 frtos, 33—150 frtos, 17—100 frtos; és 8—60 frtos új stipendiumot alapítottam mert a dolog természeténél fogva minden stipendiumnak külön ezélya lévén, az egyes stipendiumokat, am-bár együtt kezeltek az egyes stipendialis fuadukok, külön kellett osztani úgy, hogy minden egyes alapító nevére annyi stipendium alapíttassék a mennyi az általa alapított tőkéből megtakarított. (Helyeslés.)

A tanulmányi alapnak jogi természetéről a törvényhozás, látva az okmányokat, bölcsességében és igazságosságában itéli meg; azon kérdésnek eldöntése azonban, hogy kié a tanulmányi alap, hová tartozik: illeték mindenkit, de a cultusminisztert semmi esetre sem. (Helyeslés.) A közoktatási miniszternek kötelessége az, hogy miután az alapítványok kezelését reá bízta, ő ezen alapokat azon célokra kezelje, melyekre azok eddig kezeltettek. (Helyeslés.) Tovább és másra a miniszternek ebbeli kötelessége semmi esetre sem terjedhet. — Látva, hogy ezen alapnak jövedelmei a kezelés

fele jut a nemes célra. Lássák azt a rendezők, vagy akárki más!

A vigalomnak igen kellemes epizódja volt a tableau és costume-es menet, melyben főuraink és úrbölgyeink, valamint a középosztályból néhányan vettek részt.

Tíz órakor felgördült a függöny, és szabad lett a nézőtéről elválasztott színpad, hol fölemelt helyen meglepő szép tableau n tört meg a csillárok fénye. A zibongó közönség egy perc alatt néma lett, mindenki figyelmét a gyönyörű látvány kötötte le, melyen száz meg száz tekintet függött.

Hanem ezzel is úgy jártunk, mint mikor általában lelki szemeink előtt ezeregy éjszakára emlékeztető mesezerű tündéri alakok jelennek meg, s a gyönyör és élvezet legmagasabb fokán oszlani kezdenek, majd köd homályosítja el, míg végül egészen eltűnnek.

Megpendültek a hurok; a lassu indulóra szétbomlott a kiváló izléssel, csinnal összeállított csoportozat a kettősével megindult a menet, melyet négy hellebardos nyitott meg és ugyanannyi zárt be.

Nagy feladat volt a tömegben oly állásra jutni, honnan mindnyájukat színről színré látni lehessen.

Annyi női szépség és kellem egyestlve a leg-pazarabb fénytűzéssel, finom eleganciával!... Való-ság nem tudom, a történet muzsája, vagy a szépség istennője mosolyoghatott volna jobban öröme-ben e szép látvány felett. Mind a kettő egyformán.

A főúri hölgyek közül a jelmezes menetben diszelgett a bájos Jósika Róza bárónő, zöld felső ruha, sárga uszálylál ezüstös vállprémel; gróf Haller Jenő vezette, ki zöld felöltőben volt sárga ujjakkal, prémmel volt díszítve. Jósika Samu báró narancs szín és szürke öltözetben vezette Huszár Ádám bárónét, ezüst szürke ruhában sárga ékítéssel; mindketten XI. Lajos korabeli udvari divat szerint öltözve. Gr. Béldi Dénes vörösbarna felöltőben, zöld ujjakkal, Lázár Corina grófnőt vezette, kinek vörösbarna felső zöld atlasz ruhája volt, fején zöld ékítés és gyöngyök, VIII. Károly korából apród és udvarhölgyet képviseltek. Maczkási Miklós, kék köpenyben, ezüst

módja következtében növekedtek, kötelességemnek tartottam először, ott, hol a különböző vidékek igényei azt kívánták, egyes intézeteket, melyek eddig 4 osztályos gymnasiumok voltak, 6 osztályosakká emelni, mert a 4 osztályos gymnasiumok úgy, a mi eddiggel alakítva voltak, oly nevelést nem adhatnak az egyes vidékek gyermekeinek, hogy azokból kilépve valami életpályát kezdenének. Trszinán gymnasiumot állítottam fel, melyet azon egész vidék régen óhajtott, mert három megyében nincs gymnasium. (Helyeslés.) És végre kötelességemnek tartottam emelni a tanárok fizetését; (Helyeslés) kötelességemnek tartottam ez azért, mert először senki e hazában nemcsak az elismerést, de a jutalmat is, inkább nem érdemi, mint azok, a kik a neveléssel foglalkoznak; (Általános helyeslés) és másodszor mert mindezen intézetek tanárai úgy voltak fizetve, hogy általában nem is élhettek meg, és meg lehetünk győződve, hogy ha ama fizetések megtartatnak, azok, kiknek csak ut nyílik el fognak menni.

T. ház! Miután a ministerium eljárása ezen egyes tárgyakra nézve szóba hozott; miután meggyőződésem szerint a törvény értelmében a ministerium a háznak számolni tartozik arról, hogy a reá bízott alapítványokat az alapítók szándéka szerint kezelje, kötelességemnek tartottam ezeket felemlíteni azért, hogy megmutassam, hogy eljárásomban semmi sincs, mi az alkotmányt legkevésbé sértene.

De nem is ebben találja Komárom városa t. képviselője a törvény sértését. (Ugy van! balfelől). Találja abban, mert a minister mindezeket a háznak megkérdése nélkül tette és így ő az ellen felszólal. „Nem az egyes intézkedések ellen — ugymond — én csak azon omnipotentia ellen akorok felszólalni, melylyel minister ur mindezeket — meglehet, ő felsége megegyezésével és hozzájárulásával — de az országgyűlés tudta, beleegyezése és megkérdése nélkül tette.”

Ezt mondván a t. képv. ur, azon elvből kelle kiindulnia, hogy a miniszter még azon esetben is, ha törvény szerint saját körében jár el, de valamely fontosabb dolgot végez, a nélkül, hogy a házat erről előre tudósította volna, a nélkül, hogy a háznak beleegyezését előre kikérte volna: törvénytelenséget követ el, és oly omnipotentiát gyakorol, melynek következtében az alkotmány veszélyeztetve van. (Ugy van! balfelől).

Én részemről ezen elvnek ellenmondok. Ellenmondok ezen elvnek azért, mert a ministeri felelősséget áthelyezi a házra. (Ugy van! jobbfelől) mert lehetetlenné tesz minden adminisztrációt; (Élénk helyeslés jobbfelől) mert lehetetlenné tesz minden törvényhozást; mert az ismert világ minden országában, hol parlamentáris kormány és parlamentáris állam létezik, ezen elv sehol sem fogadtatik el. (Ugy van! jobbfelől) s mert végre ezen elv magával a parlamentáris kormányt és a parlamentáris alkotmányt alapelveivel ellenkezik. (Hosszas élénk helyeslés jobbfelől.)

Móricz Pál: Csak pénz nem szabad kiadni!

Eötvös József br. vallás és közoktatásügyi

szöveti alöltönyben Bánffy Cecil oldalánál vett részt a menetben, utóbbi megszín felső, arannyal díszített fekete uszályos ruhával; IX. Károly korából udarnok és udvari hölgy jelmezben. Bánffy György báró zöld köpenyben, rózsaszín kihajótával, szürke siku öltöny ezüstre, Bánffy Irma bárónővel, ezüsttel díszített rózsaszín ruhában, drága ékszerekkel, (III-dik Henrich korából.) Bethlen Emil gróf, kit az élvadás jelmezből létesítésében nagy érdem illet XIII. Lajos francia királyt ábrázolta, egész öltözete kék volt, drága csipkével és arannyal díszítve, Tompa Károlyné urhölgyet vezette, ki fölötté esinoson, izlésteljesen volt öltözve, XIV. Lajos uralkodásának végé felé az udvarnál divó amazon jelmezben. Komáromi Andor, setétkék bársony köpenyben Barsai Matildával, utóbbi arannyal dusan ékített kék ruhában; Bánffy Ádám báró gazdagon himzett, feltűnő csinnal kiállított jelmezben XIV. Lajos idejéből piperkőcöt ábrázolt, Wesselényi Mari bárónőt vezette, kinek vörös öltönyét aranyhímzések és csipkék díszítették. Bornemisza Tivadar báró, pánczélos kék felöltőben czopfos parókával Haller Fanni grófnőt vezette, utóbbi drága ezüst szövettel kék ruhában fehér parókával, a XII. Lajos korából vett divat szerént. Szeredai Aladár szürke frakk, szük nadrágban ékes csizmával, báró Kemény Gejzánét vezette prémes zöld ruha, rózsaszín uszálylál, végül Bruckenthal Herman báró, díszes öltözékben Szilvási Katalint vezette, kinek öltözéke szintén dusan el volt látva ékítéssel.

Párszori körmenet után a jelmezesek fénytől és pompától ragyogó serege a médiumban foglalt helyet, hol lassu francia négyest tánczolván, a páholyokba szétoszlottak.

Hát a maszkok? Azok a farsang valóságos bohócjai hogyan sáfárkodtak az élcezzel, jó kedélyvel. Megtették ők is a magokét. Szokás szerint ma is egy kevés gondolkodás után eredtek meg a nyelvecsékek, melyek gyakran szurtak, csiptek, de nem a jókedv rovására.

A vigalom reggeli 2 órakor ért véget.

„Még csak néhány óra és letűnik a láthatár-

minister: T. ház! Én a parlamentáris kormányformát tartom a legtükéletesebbnek, a melyet eddig emberi bölcsesség fölaltalt, tartom azon egyetlen lehető kormányformának, mely szerint nagy nemzetek a szabadságot élvezhetik s nagy országokban a törvényhozás jogai fentartatnak, a nélkül, hogy a közigazgatás és administratio a rend és a szükséges pontosság kelleit elvesztene. (Ugy van! jobbfelől.)

Az alapelvek, melyeken minden parlamentáris kormány nyugszik, először a népképviselőt elve, másodszor a felelősség; a népképviselőt elve azért, mert általa válik lehetővé, hogy egy nagy országnak milliói tökéletes egyenlőséggel gyakorolják azon befolyásukat az államra, mely más-ként gyakorolhatatlan volna; a felelősség elve azért, mert ha a felelősség nem léteznék, azaz ha a kormánynak minden eljárása a törvényhozásnak ítélőszéke elé nem vonathatnék a képviselőt által, egyenesen kellene következni vagy annak, hogy a kormány szabadon rendelkezhetik, mint neki tetszik, és akkor veszélyeztetve lenne a szabadság; vagy pedig annak, hogy maga a képviselő testület, maga a törvényhozás kormányozzon, hogy maga legyen végrehajtó, hogy maga adminisztráljon. (Főlkialtások jobbfelől: Igaz! Ugy van!) Már pedig t. ház, én ez utóbbit nem tartom lehetségesnek, nem tartom kivihetőnek. (Helyeslés jobbfelől). Semmi sincs, semmi sem lehet a mit a miniszter tesz, hogy róla a képv. háznak felelőssel nem tartoznék; de a mely perczben a t. ház, maga a törvényhozás kimondja, hogy a ministerium nem járhat el semmiben a nélkül, hogy a háznak beleegyezését előre kikérje azon perczben a ministerium exequál, de nem adminisztrál többé. (Élénk helyeslés jobbfelől) az adminisztratív tisztán a ház kötelességévé válik; azon arányban pedig, a melyben az adminisztratív a ház által kezeltek, nem képes teljesíteni a ház azon nagyobb, sokkal fontosabb kötelességeit, melyek abban állanak, hogy általános szabályokat állítson fel, törvényeket alkosson, melyekhez minden egyes miniszternek magát tartani kell, hogy végre ne csak egy, hanem valamennyi minister eljárása fölött folyvást örködjék, vajjon teljesítik és követik-e a törvényt azon értelemben, melybenaz hozott. (Élénk helyeslés jobbfelől)

T. ház! Látszólag azon elv, melyet Ghyecy Kálmán képviselőtársunk felállított, növeli a képviselőház hatalmát és befolyását, és ezáltal növeli a nép szabadságának legfőbb garanciáját, de csak is látszólag, mert a mely arányban a képviselőház adminisztratív kérdésekkel elfoglaltatik, — azon arányban kizáratik és elvétetik tőle az idő, törvényhozási teendőinek teljesítésére. (Élénk helyeslés jobbfelől.) Így oda jutnánk, hogy épen mert mindent akarunk tenni, azt nem tesszük, mi a törvényhozási hatalomnak legfőbb feladata (Főlkialtások jobbfelől: Nagyon igaz!).

Ennek pedig, teljes meggyőződésem szerint senki sem üthetne inkább, mint azok, kik általán véve ellenségei a parlamentáris rendszer mellett reformálni nem lehet. Öröme szol-

ról a bohóságok napja, melynek oly sok évet és gyönyört köszönhetünk. Azután? Azután hamut biutenek fejünkre, s a csapongó kedély hullámai visszatérnek a megszokott moderbe, nem marad hátra egyéb, mint az emlékezet és remény a jövőre.”

„Élveztek hát a jelent.”

A búshagyó keddi carneval az idén sem lesz hátrább élvezet és kedélyesség tekintetében, mint máskor.

Délután a vigadó termet vidám gyermekcsereg töltte meg. A háznak száz meg száz apró sarjadedka birkozik ottan a táncztudomány nehézségeivel. Ártatlan arczokat az öröm rózsaszíne festi, örülnek, vigadnak, szenvedély nélkül, de mégis tiszta lelkeknek egész erejével. Oh, könnyű nekik, nincs mit el kellene felejteniük, zajtalan életük boldogságára csak ráadás a sorsnak ez újabb adománya.

A hatalmas elnyomja a gyöngét, nagy a kicsinyt.

Az emberi gyarlóság e neme a carnevalba is belüti rendezes fejét. Kicsinyeket a nagyok háttérbe szorítják s elfoglalják a táncztermet.

Igy volt mindig, így most is.

Jelmezes és a nélküli tánczosok, tánczosnők vigan lejtettek alá s föl, mennyire a tömörség engedte, s daczára a nagy tilalomnak, csak jóval 12 óra után kezdett gyérülni a zsúfolt terem, a nagybőjtű színt pedig mondhatni a virradat adta meg. Hány nehéz sohaj szakadt ki miatta a fiatalok kebléből!

Vessük alá magunkat a sorsnak, s nemes resignatioval tűrjük el, hadd biutenek hamut fejünkre, majd gondoskodni fog a zene muzsája, hogy vigadó termünkben ne legyenek nyugalmas lakásai a pokolnak, hanem addig keresztényi türellemmel hallgassunk meg a sóvány nagybőjtűi prédikációkat is.

TÁRCZA.

Farsang végén.

(b.) Az idény farsang kronikáisi már régóta kifáradhattak nagy munkájokban, ha élethű akarják leírni mindazon számos zártkörű és nyilvános vigalmakat, melyek az idény kivertek bennünket a megszokott saharai unalomból.

A tárczairó pedig, kinek földadata, hogy lelki-ösmeretes szemlélet tartson a lezajlott örömnapok felett, könnyen úgy járhat, mint az, kit pompás virágos kertbe vezetnek, hol ezer meg ezer virág tarkabarka csoportozata áll előtte, mindeniket szeretné leszakítani, de minthogy nincs hatalmában, válogat a szépek között s olyanokat hagy érintetlenül, melyekért szükség idején sokat adott volna.

Válogassunk ki egy párt közülük s a többiit hagyjuk meg a vidámkedvű kertészek emlékkönyveinek. Nem azért, mintha nem volnának mindnyájan szépek és kedvesek, hanem, mert mind le nem szakíthatjuk.

A múlt hétfőn folyt le az utolsó színházi jelmezből az erdélyi bonvédenekar javára.

Színházi bál... Már magában a szó elég hatalmas reclame és biztosíték a deficit ellen. Ezek nálunk a leglátogatottabb álarczos vigalmak, melyekben az tres fény, émelegős pedansság helyett fesztelenség honol. A tiszta jókedvtől pezseg a vér, úgy, hogy még eddigelő sohasem jutott eszünkbe bármelyiken is, hogy „sirva vigad a magyar.”

A hétfői bál sem tartozik a kivételek közé. És, a kik a magasra bágatott bementidij miatt rosszul jóslgattak az eredmény felől, kellemesen csalódhattak biába való félelem volt. Oh, a kolozsvári közönségnek párja nincs e tekintetben. Mikor nemes ezél forog kérdésben, főleg, ha a kültökint kellemest egyesíthet a hasznossal, mindig megnyitja pénztárczájának redőit, s bármí áldozattal is előteremti a szükségeseket. Az senkinek sem jut eszébe, hogy vajjon pánczélos vagy tizedrésze vagy

gálna ez azoknak, a kik, miután haladásunk elébe akadályokat gördíteni nem képesek, örülnek annak, ha magunk teszünk akadályokat; (Helyes- lés jobbfelel) öröme szolgál az azoknak, kik nem kívánunk mást tőlünk. mint hogy csak beszéljünk minél többet, de tegyünk minél kevesebbet. (Za- jos fölkiállítások jobbfelel: Ugy van! Igaz! Mert ha a világtörténetben van egy példa arra, hogy valamely nagy munka azért nem fejeztethetett be, mert a munkások egymással nem beszélhettek a Babel tornyánál — igen sok példája van annak, hogy sok, nagy, hasznos munka azért nem fejez- tethezt be, mert a munkások igen sokat beszél- tek. (Hosszasan tartó élénk helyeslés és a jobboldal on elfejzés).

Az általános vitához többen feljegyezve nem lévén, szót emelnek az indítványozók, még pedig legelőször Schwarcz Gyula, utána Horváth Mihály, ki indítványát visszavonja, miután Hoffman Pálé ugyanazt fejezi ki. csak más szavakban.

Belügy.

Az 1869-iki magyar országgyűlésen eddig sok a beszéd, kevés az eredmény. Ezen legke- vesébb sem ürvendetes tényt constatálja a „Re- form“ érdekes cikke, melyben kimutatván, hogy e baj okát főképp az ellenzék túlrádó dictionban kell keresni, kérdi: vajon nem jöhet-e valaki azon föltevésre is, hogy mind e diction, kötekedések, kortesfogásból történnek. A „R“ ezt nem állíthatja, de a látzat mellette szól, mert így haladva, majd visszamutathatnak ez országgyűlési idényre, mint olyanra, melyen a deákpart volt többségben, s melyen oly keveset végeztek, elfecsérelvén a nem- zetnek oly drága időt. A „Reform“ abban látja e baj gyógyszerét, ha a deák-part túl téve magát minden a nagy vitáknál előfordulni szokott ki- csi nyakdesen, jobban tömörül, erősebben cselek- szik. A felmerülő differentiaikat intézte el clubja- ban, válaszszen minden ügyben két három szónokot, ezek szóljanak a parlamentben s többen ne soha. Ekkor aztán felkelhet a baloldal egész armadiája, elfecsérelheti az időt s saját felelősségére, de a Deák-part elmondhatja, hogy komolyan akarta a munkát, sőt áldozott is érte, s az idővesztegetés vádját kizárólag a baloldalt terhelheti.

Idézett lap látja, hogy ez áldozattal jár, mert lehet, hogy egy két ember feledékenysébe megy, talán majd ki is választatnak, miután némely vá- lasztó kerületre csak a nagy hang, a szája ize szerinti szó hat, de ez áldozat semmi ahöz képest, a mit az ország s vele a párt nyer.

A fumei kérdésben febr. 26-án értekez- letet tartottak a horvát képviselők, Bedekovich, horvát miniszternél, hol jelen volt gr. Andrassy Gyula miniszterelnök is, s az ezen utóbbi által előadott okok folytán elhatározták, hogy a horvát országgyűlésen a fumei regn. küldöttség által fel- állított programot fogják védeni. Fölemlítették, hogy ha a program életbe lép, min alig lehet már kétkedni, Fiume nem maradhat többé a me- gye székhelye, mintán a megye Horvátország ki- egészítő része, Fiume városa pedig autonóm kül- lön állást nyer. A horvát országgyűlést valószínű- leg azonnal összehívják, a mint a közös magyar országgyűlésen a budget vitákat befejezik.

Az állam-számvevőszék késedelmes felállítása alkalmából a „P. Napló“ kiké a felső- ház ez irányban halogatása ellen, nem foghatván fel okát, miért nem veszi már egyszer tárgyalás alá a főrendiház a képviselőháznak ez irányban hozott határozatát. Nevezett lap károsnak tartja, ha az államszámvevőszék legalább június előtt meg nem kezdheti működését.

A határörvidék kérdését illetőleg újabb tudósítások megezőfolják azon, mint látszik, célza- tos hirt, mintha a magyar kormány a quota fel- emelésbe egyezett volna.

A Pest-Buda szépitésére felveendő kölcsönről írják, hogy az nem tisztán államköl- csönnek, hanem úgy tervezetik, hogy az állam s Pest és Buda sz. kir. városok együtt fogják a kölcsönt fölvenni, mi igazságosabb is.

A konszultasi enquette utóbbi ülésin discussio tárgyat képezték a hivataloskodó szemé- liségek is, midőn a magyar népről hangsúlyoztatott, hogy oly helyeken, hol magyar alattvalók is van- nak, szükségés a magyar nyelvben jártas egyéne- ket is alkalmazni a konszultásoknál. Mint fontos és szabadelvű reformot kell jelezni azon indit- ványt, hogy ott, hol osztrák és magyar alattvalók Keleten nagyobb gyarmatot képeznek, ezek sza- bad választás utján, egy bizalmi választmányt vá- lasszanak, mely hivatva leend a konszult taná- csával segítségére lenni, s a gyarmat érdekeit ezzel celszerű és közvetlen módon megismertetni.

Magyar országgyűlés.

A képviselőház ülése febr. 24-kén.

Elnök: Somssich Pál.

Jegyzők: Mihályi Péter, Széll Kálmán, Bujanovich Sándor.

A kormány részéről jelen vannak: b. Eötvös József, Bedekovich Kálmán miniszterek.

A mult ülés jegyzőkönyvének észrevétel nél- küli bitelesítése s több rendbeli kérvények benyuj- tása után, a képviselőház napirendre fér.

Napirenden van: a vallás- és közoktatási mi- niszterium költségvetése feletti részletes vita.

Az első czim alatt foglalt központi igazga- tásra a pénzügyi bizottság előterjesztése folytán az előirányzott 244,757 frt helyett 243,857 frt szavaz- tatik meg.

E czimnél felszólal legelőször

P. Szathmáry Károly, ki aránytalanságot lát a központi igazgatás személyzetére előirányzott összeg és a költségvetés többi részleteire előirány- zott összeg közt, s ugyanezért hat. javaslatot is terjeszt elő aziránt, hogy a képviselőház jegyző- könyvileg mondja ki azt, miszerint a vallás- és közoktatási miniszterium központi igazgatásában levő személyzetet ideiglenesnek tekintni s azt nyug- dijképesnek nem tartja.

Schwarcz Gyula a szervezeti osztály czél- szerűbb beosztását ajánlja a miniszternek, a köze- lebbi költségvetéseknek előterjesztéseim, addig is pedig óhajtja, hogy a vallási miniszterium a köz- oktatási miniszteriumtól elválasztassék és más mi- niszteriumhoz csatoltassék. Más nézpontok fejtege- tésébe is beleerészkedik; de elnök figyelmezteti, hogy ez a részletes vitához nem tartozik.

Eötvös József báró vallás- és közoktatási miniszter: T. ház! Azon igen csudálatos helyzet- ben vagyok, hogy tulajdonképen nem tudom, mire feleljek, mert az előttem szólott t. szónokok any- nyi különböző, s oly fontos tárgyakat említettek fel, és oly oldalról, hogy azokra nem felelni igen nehéz; ha pedig felelek, szükségkép vissza kell mennem az általános tárgyalásra.

En részéről egyszer mindenkorra kimondom hogy én — a mint már százszor kimondottam éle- temben — a magyar nemzet jövőjét tisztán cultura- kérdésnek tartom, hogy ennél fogva a nevelési ügyet, a közoktatási ügyet a nemzet legfontosabb ügyé- nek tekintem, hogy mindent, mit ez ügy előmoz- dítására tehetek, ugy tekintem, mint legfontosabb teendőm, melyet elmulasztva, a nemzetnek jövőjét kockáztatom. (Helyeslés.)

En tehát elismerem azon kötelességet: elkö- vetni mindent, hogy ezen ügyet nemcsak sikeresen, hanem a lehetőségig rövid idő alatt előmozdítsam. S erre nézve meg vagyok győződve a t. ház tá- mogatásáról és meg vagyok győződve, hogy a t. ház mindazokban, a miket a nemzetnek művelő- dési céljai kívánnak, nem fog fukarkodni, mert hiszen végre a képviselőháznak feladata, megtar- tani a hazát a jövőnek; a jövőt pedig más uton nem tartjuk meg. Egyébiránt t. ház, bármilyen lel- kesedéssel induljunk, ezen ügynek vannak bizonyos akadályai, melyek legyőzhetetlenek, s ilyen az idő. Hogy mi, a mint itt vagyunk, a magyar nemzetet már most Európá legműveltebb nemzetei sorában akarnók látni, az természetes, hogy mi készek va- gyunk minden áldozatra e téren, az is természetes; ne higgyék azért, hogy bármennyit áldozunk is: azt, a mit a mult elhanyagolt, egy év alatt helyre- hozhatjuk. (Ugy van!)

A nevelés előmozdításának lehet nagy aka- dály a költségvetés, de hazánkban ezen akadályt nem ismerem, mert a mint mondtam, meg vagyok győződve, a nemzet és a nemzet képviselői készek minden áldozatra; de épen azért nem készek min- den áldozatra, kötelessége a kormánynak és an- nak, ki a közoktatás ügyét vezeti, nem kívánni a nemzetől semmi áldozatot, melyről nincs meggyő- ződve előre, hogy azt haszonnal és fructificalva használhatja fel; épen azért, valamint a nevelés- ben magában csak fokoztatni haladhatunk elő, fo- konként fogunk haladni azon költségekben is, me- lyeket a népoktatásra fordítunk. (Helyeslés.)

Említettett itt, hogy a tanerők hiányának oka tisztán a tanárok rossz fizetésében rejlik és abban, hogy épen azért, mert a tanárok kellek juttal- mazva nincsenek, elég számú és képzett egyénisé- gek a tanári pályára magokat nem vetik. Ez tö- kéletesen áll, és épen azért kötelességemnek tar- tottam azon körben, melyben lehetséges volt, a ta- nárok fizetését egy bizonyos fokig növelni.

Egyébiránt felszólítom igen t. Schwarcz kép- viselő urat, ki valamint az egész ügyet tanulmá- nyozta, ugy ismeri kétségkívül a középtanodák ta- nárainak fizetését külföldön, és el fogja ismerni, hogy külföldön, jelesen Poroszországban a közép- tanodák tanárainak legnagyobb része egy cseppel sincs jobban fizetve, mint fognak nálunk fizetelni az új rendszer szerint. (Schwarcz Gyula közbeszól: Tagadom!) Majd fogok szolgálalni kimutatásokkal.

En részéről ugy tekintem a dolgot, hogy tanerőket csak ugy nyerhetünk, ha a lehetőségig sok fiatal képzett embert küldünk ki a külföldre és mivelletjük őket, főképen azért, hogy itten a tanképezdek felállítására szükséges erőket nyer- jünk; mert mielőtt tanképezdek nem állíthatunk kellő számmal, addig a népnevelést bizonyára nem emelhetjük a kellő fokra. A kik a tanügyvel fog- lalkoznak, tudják, hogy alig van az országban olyan vidéke, a hol valamennyi alkalmazott népta- nitó még csak azon középszerű készultséggel is bírna, a mely a most fennálló praeparandiákban nyerhető.

Legyen meggyőződve t. képviselőház, hogy azon arányban, melyben én az új költségek biztos haszonnal való beruházását lehetségesnek fogom

látani, azon arányban fel fogom szólítani a t. kép- viselőházat ezen szükséges költségek megszavazá- sára. Most kezdetben nem haladhatunk sebesebben; az első lépések a dolgok természeténél fogva sokkal kevésbé vétetnek észre, épen azért, mert az első lépések legnehezebbek. Egy pár szót kell mondanom a Szathmáry Károly úr által tett nyilatko- zatra. Azt méltóztatott mondani, hogy én egyrészt ellentétben vagyok magammal, mert egyrészt azt állítom, hogy a népnevelésnek legnagyobb akadá- ly a kellő lelkesültségnek hiánya (Halljuk!) és hogy mégis adatokkal nem léptem elő, és nem buz- ditom a nemzetet azon haladásoknak elősorolása által, melyeket már az utolsó időben is tett.

A mi az elsőt illeti, méltóztatnék meggyő- ződve lenni arról, hogy a népnevelésnek nem csak sine qua nonja a kellő érdekeltég, melylyel min- denki a népnevelés iránt viseltetik, de annyira az, hogy én részéről meg vagyok győződve, hogy azon perczen, melyben Magyarország művelt orszá- táljai át lesznek hatva azon kötelességtől, hogy azokat, a kik műveltségben még nem részesültek, magukhoz fölemeljék, azon perczen a népnevelés ügye haladni fog óriási lépésekkel, és minden pol- gári kötelességek között kétségkívül minden mi- veltebb férfinak legmagasabb kötelessége: kezét nyújtani azoknak, kik alatta állnak, hogy őket fel- emelje oda, hogy az országnak valóban polgárai lehessenek. Mert minden, mit 1848-iki törvényeink a népek adtak, minden mit adhatunk, minden iparkodásaink és törekvéseink, hogy a szabadságot biztosítsuk, hogy a hazában a szabadságot és egyen- lőséget biztosítsuk, haszontalanok, ha azon egyen- lőséget nem tudjuk előállítani, mely a miveltég egyenlősége. (Általános élénk helyeslés.) Az egyen- lőség nem jog, hanem az egyenlőség tény; az egyenlőség pedig ott tény, hol az a miveltég egyenlősége. (Helyeslés.) En tehát részéről azt hiszem, nem csalódtam, midőn azt mondtam, hogy a kellő lelkesedés hiánya legnagyobb akadálya a népnevelésnek, és hogy ezen lelkesedés a jelen pillanatban még nem létezik, hogy azt a jelen pillanatig előidézni képes nem voltam: arra nézve hivatkozom tényekre, hivatkozom arra, hogy meg- lévén győződve, (Halljuk!) hogy a népnevelés ügye oly nagy fontosságú ügy, és oly óriási mű, melyet sem a kormány, sem a törvényhozás maga nem teljesíthet; hanem, hogy azt csak maga az összes nemzet eszközölheti: alig vevém át tárczámát, — elkövettem mindent, hogy népnevelési egyleteket alapítsak, írva 100—1000 levelet, hivatkozva azon példákra, melyek külföldön léteznek, azon orszá- gokban, melyek mostani állásukat a népnevelés terén tisztán az egyleti működésnek köszönhetik, mint p. o. Hollandia. És mi volt az eredmény? (Halljuk!) Alig létezik az országban néhány egy- let, és én alig ismerek olyant, mely működne.

Ha tehát én azt mondtam, hogy a népnevelés hala- dásának legnagyobb akadálya a kellő lelkesültség- nek, kellő érdeknek hiánya, akkor én tényt mon- dottam. (Helyeslés. Több hang balfelől: A papáság akadályozta.) Hogy pedig ezen meggyőződéssem ellentétben nem áll azzal, mit tettem, — az nem áll ellentétben azzal, hogy én a t. ház előtt panegy- rissel nem léptem fel, azon roppant haladásokról, melyeket eddig tettünk, hogy lelkesitem a népet, ezt azért nem tettem, mert teljes meggyőződéssem szerint, épen mert a népnevelés ügye a legfonto- sabb, épen mert ezen ügynek előmozdítására fogom a tisztelt ház figyelmét sokszor és bőkezűséggel épen annyiszor fölkelni, épen azért szükségesnek tartom, hogy a t. ház alaposan informálva legyen, ne egyes phrasisek által (Helyeslés), hogy ennyi iskolakönyvet szereztem be, ennyi földabroszt osz- tottam szét, ennyi globust vásároltam; megigazítottam ennyi iskolaház fedelét; hanem valóságos és oly adatokkal, melyek nyomán a törvényhozás eljárhat, épen mert ezt akarom, és mert — fel nem emlitve az akadályok nagy tömegeket, melyek miatt kötelességem eddig nem teljesíthettem, mondom, épen mert oly kimerítő előterjesztést akartam adni, mely a statistikai táblázatokon alapul, épen azért nem adtam egy általános expositiót, hogy ennyi iskolát építettünk, ennyi iskolamester kapott magasb fizetést stb. hanem fel fogok lépni valóság- os alapos kimutatással és én meg vagyok győződ- ve, hogy a mennyire én a nemzetet ismerem, tiszta világos képe annak, hogy hol állunk a népnevelés tárgyában, sokkal nagyobb lelkesedésre fogja buz- ditani, mintha én itt elmondom, mily roppant hala- dást tettünk az utóbbi időben. Bocsánatot kérek, hogy e dolgok felhozatván, általam szó nélkül nem hagyhattak, habár nem tartoznak ide.

A mi magát a tárgyat — mely tanácskozá- sunkat képezi — illeti, igen rövid leszek. (Halljuk!) Hogy a miniszteriumnak személyzetét nagynek tar- tadják és lehet, hogy talán pár személylyel nagyobb is, mint a legnagyobb szükség kívánja, azt meg- engedem; de méltóztatnának meggondolni az ala- kítás nehézségét, és ha a t. ház tekintetbe veszi csak a t. ház elé terjesztett számszámadatokat és a többi előterjesztésemet, át fogják látni, hogy ahöz képest, mit tölem jövőre kívánnak, bizony tisztviselőim nem nyugozanak rózsákon. Hogy akkor, midőn a miniszterium alakult, tekintettel kellett lenni a különböző vallásokra és különböző nemzetiségekre, azt egyesek tekinthetik hibának; és bár meg vagyok győződve, hogy a nemzetiségek közül a legtöbbben sokkal nemesebben gondolkoznak és sokkal mélyebb

belátásnak, semhogy a nemzetiségi kérdést, mint némelyek, csak épen egyes hivatalok betöltésében találják; azonban az én tárczám, a mit már azután is hinni szeretek, hogy a t. ház annyi figyelmet fordít rá. (Dorultság) kivételes tárcza; szükséges, hogy a leletségig ne csak igazságosan járjunk el, helyesen és törvényesen, hanem hogy egy bizonyos pontig bizodalmat is gerjesszek azokban, kik e miniszteriumhoz fordulnak. Mert ne feledjük azt, vallási kérdésekről van szó és vallási kérdéseknél legalább az emberek nagy része igen féltékeny szokott lenni. Igy tehát én részéről azt, hogy a miniszterium első rendezésénél tekintet volt a különböző vallásokra, és tekintet volt a különböző nemzetiségekre, teljes meggyőződéssem szerint, nem- csak hibának nem tartom, hanem tartom olyanak, mit, ha ma újra kellene kezdeni a dolgot, újra ismételnék. (Helyeslés). Mert most a t. ház maga előtt látva a budgetet, csak számát látja a tiszt- viselőknél s a pár ezer forintot, melyet talán, de csak talán meg lehetett volna gazdálkodni; de mindazon következeseket nem méltóztatnak látni, melyek akkor fordultak volna elő, ha e hazának különböző vallásfelekezetei, különböző nemzetiségei egy oly vallás- és közoktatásügyi miniszteriumot láttak volna maguk előtt, melyben olyanok, a kik őket representálóak, nincsenek, melyben tehát olyanok alkalmazva nincsenek, kikről felteszik, hogy az ő ügyeiket kellően értik, s a kikről tud- ják, hogy legalább a nyelveket, melyeken az ő beadványai történnek, tökéletesen ismeri. En tehát ezt hibának nem tartom. Az előbbi országgyűlés már 1868-ban, az 1869-iki budget tárgyalása alkalmával, kimondta azon rendeletet, hogy 8 tanácsos- son felül a többi ideiglenesnek tekintessék, s oly hivatalok, melyek tresedésbe jönnek, ne töltessenek be. Ezen rendelethez tartva magamat, megtersed- vén egy tanácsosi és egy titkári állomás, ezen két állomás nem is töltetett be, és így jelenleg egy tanácsossal és egy titkárral már ugy is kevesebb van, mint 69-ben volt.

Ez válaszon a kérem, méltóztatnának ezen czimet megszavazni (Helyeslés jobbról.)

Szóltattak még Henszlmann, Kautz, Simonyi, Tisza stb. mire az első czim feletti vita ezzel be- fejeztetett s P. Szathmáry Károly hat. javaslata elvetetett.

A második czimmel hosszas vita után a kép- viselőház következő összegeket szavaz meg: A görög szertartásu kath. egyháznak 99.000 frtot, ágostai hitv. evang. egyháznak 36.000 frt, helvét hitv. evang. egyháznak 65.000 frt, görög keleti egyháznak 80.000 frt, unitaria egyháznak 5000 frt, izraelita vallásnak 5000 frt. Ezen egyházi czélok rovata Nyáry Pál indítványára a rendkívüli szükse- getek rovatába vétetett fel.

A harmadik czimnél: Tanulmányi ügyek igazgatása, —

Hoffmann Pál: A tankertletti főfelügyelősé- geket feleslegeseknek tartja és kívánja, hogy jövő évben azok megszüntessenek.

B. Eötvös József: Kijelenti, hogy a fel- ügyeleti rendszer a gymnasiumokra nézve is, ha majd a kellő reformok megtétnek, meg fog szűnni, addig pedig, míg a közoktatási rendszer megvál- tottatik, szükségesnek tartja azok megtartását.

A képviselőház ezután megszavazza a tan- kertletti főfelügyelőségekre előirányzott 28.200 frtot. Ülés vége d. u. 2 órakor.

UJDONSÁGOK.

(—) Ő Felsége a király a mult vasárnap reggel b. Gablenz, b. Wenckheim Béla, gr. András- sy Gyula, gr. Mikó és Lónyai kíséretében Gödöl- lőre utazott, hol e héten nagy udvari vadászatok lesznek. E vadászatoknál a magyar gulyás bus is udvarképesse fog valóni, legalább az elszállított bográcsok arra mutatnak.

(—) Valamint egész farsang, ugy a hnsba- gyó keddtünk is rendkívül élénk volt, ugy hogy méltán reá illenek a költő szavai: „Hegyen völ- gyön lakadalom.“ A redonti carneval jól tütött ki, kicsinyek és nagyok egyaránt nagy számmal látog- gatták, a terem zanafolásig megtelt. Mindennek vége hamu, a farsangnak is az.

(—) Kolozsvár területén a mult évben ki- lenezvenhárom különböző műipart üttek és össze- sen kilenczvenhét kereskedő volt. A mint lapunk mult számában is emlitük, a kézműipart legnagyobb számban a lábiyú készítőik képviselik, kik számsze- rént 219-en vannak. Érdekesnek találjuk megemli- teni, hogy 59 férfi szabó, 17 nő szabó, 45 asz- talos, 32 fazakás; 22 szőcs, 32 timár, 42 mészá- ros, és 17 keresek tart külön műhelyt. Ha az előb- bi izek statisztikai kimutatásával összehasonlitjuk a mostani állást, kitűnik, hogy inkább azon ipa- rosok száma szaporodott, kik nyers termények, külföldről be nem hozható productumok, vagy a szükséges iltönyenemük előállításával foglalkoznak, ellenben a gyárilag előállítható, és ide könnyen behozható czikkekkel foglalkozók száma tetemesen aránylag apadt. Ez mindenesetre sajnos tapasztalás a hazai iparra nézve.

(—) Velis Simon értelmes vizgyógyász, és még néhány vizgyógyintézetet szárdékoznak a tavaszon létesíteni a Diana-fürdő helyiségén.

(—) Kolozsvárt a legújabb népszámlálási adatok szerint 10,003 katolikus és 999 izraelita

